

Een slechte oogst deed voorts de korenprijzen stijgen, vooral toen het verkeer nog binnen te enge grens besloten was, dan dat aanvoer van elders het evenwicht herstellen kon, terwijl de meervermogenenden, die door hunne slaven gelegenheid tot het vullen hunner schuren hadden gehad, te minder geneigd waren heil in zoodanige van buiten aangebrachte hulp te zien, en in haat ontbrandden tegen wie hunne berekening van overgroote winst ijdel zocht te maken.

De zedelijke beteekenis van grondbezit is zoo groot. Het bindt aan de plaats des verblijfs. Het wekt een gevoel van zelfstandigheid. Het verhoogt het besef van persoonlijke waarde ¹⁾. — En was dan ook in Israëel door verschillende bepaling voor het behoud daarvan gezorgd, — te Rome waar zulks gemist werd, kon, ook door invloed van andere factoren, het kleine grondbezit zich op den duur tegen het groote niet handhaven. De *lex Licinia* (Ao. 367 v. C.), die maatregelen hiertegen heette te nemen, baatte weinig ²⁾. Een bezit van meer dan 500 *jugera* werd niet volstrekt verboden; slechts met straf bedreigd. Eene *lex minus quam perfecta* alzoo. Maar al hadde zij het eerste gedaan, zoo ware daarmee het gewicht der wet nog niet uiter-

¹⁾ Ook von Ihering spreekt daarvan, t. a. p., dl. II, 4e ed. bl. 227. Ingelijks wijst de Schrijver, bl. 158, op de groote beteekenis van een zelfstandig huis: „im diesem Zustande der räumlichen Abgeschiedenheit und des natürlichen Für-Sich-Seins ist auch das Gefühl der rechtlichen Abgeschiedenheit und des rechtlichen Für-Sich-Seins d. i. der rechtlichen Persönlichkeit ganz besonders wach und rege. Es gehört zu den bedenklichsten Seiten unserer deutschen socialen und ökonomischen Zustände, dass der Besitz eines eigenen und allein bewohnten Hauses nicht bloß in der Arbeiterbevölkerung, sondern selbst in der gebildeten Klasse in allen grösseren Städten mehr die Ausnahme als die Regel bildet — in dem eigenen Hause steckt ein Stück von dem Charakter des Menschen“.

Terecht. En zoo geldt dit zelfs eenigermate voor boven- en benedenwoningen. Men is er minder zelfstandig. Ook buiten de politiek kan er licht botsing van belangen en inzicht tusschen lager- en hooger-huis zijn.

Het verband tusschen de woning en de persoonlijkheid is zoo groot. Ook biedt de woning gelegenheid om de persoonlijkheid naar buiten te doen treden; uit te leggen. Dit is een der schaduwzijden van het leven in, door anderen, gemeubileerde vertrekken, dat de persoonlijkheid goeddeels opgesloten wordt. Het benauwende daarvan zal dan ook in den regel bij het klimmen der jaren en het ontwikkelen der persoonlijkheid te meer worden gevoeld. Maar zij dan ook waarlijk de inrichting onzer woning de openbaring eener persoonlijkheid.

²⁾ Zie over deze wet von Ihering, t. a. p., dl. II, 4e ed., bl. 152.